

Lakhatási diagnózis és beavatkozási terv

Nagycserkesz

Lakhatási diagnózis és beavatkozási terv

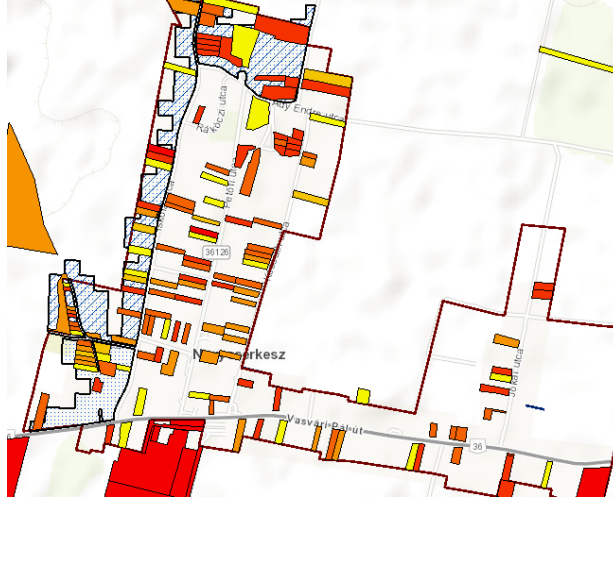
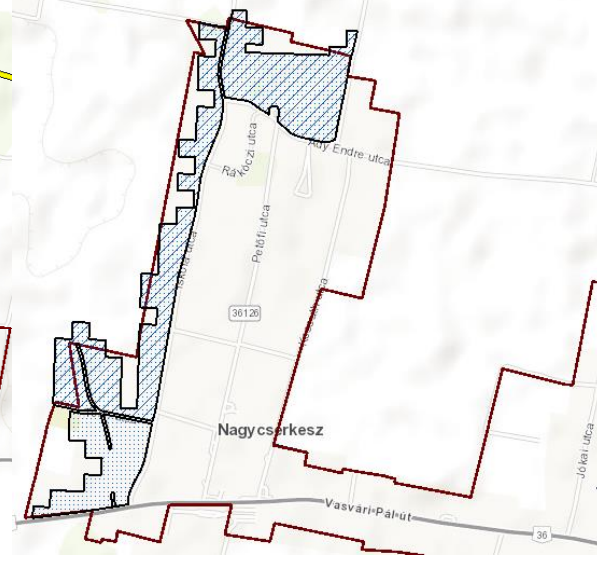
Nagycserkesz

Szabolcs Szatmár Bereg megye

Nyíregyházi járás

Szervezet neve: Oltalom Szeretetszolgálat

Dátum: 2022. 06. 30.

	<p>Terület: 41,48km² Lakónépesség: 1585 Jogállás: község Járás: Nyíregyházi Megye: Szabolcs Szatmár Bereg</p> <p>Társadalmi, gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett település [105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet]: <u>IGEN/NEM</u></p> <p>Jelentős munkanélküliséggel sújtott település [105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet]: <u>IGEN/NEM</u></p>
<p>Település térképe</p>	<p>Jogosultság adatok</p>
	
<p>Eladósodottság-térkép</p>	<p>Szegregátum-térkép</p>

ADATTÁBLA

	KSH adata	HELYI BECSLÉS
Település neve	Nagycserkesz	
Megye	Szabolcs-Szatmár-Bereg	
Járás	Nyíregyházi	
Programba vonás köre	2	
Szervezet neve	Oltalom Szeretetszolgálat	
Lakosság szám (2021)	1585	
Lakosság szám változása 2021/2012 (%)	89%	
15 év alattiak aránya (2021)	20,8%	
15 év alattiak létszámának változása 2021/2012 (%)	82%	
60 éves és idősebbek aránya (2021)	21%	
60 éves és idősebbek létszámának változása 2021/2012 (%)	92%	
Lakásszám (2011)	634	
Üres lakások száma (2011)	68	
Lakosság száma a szegregátumban (2011)	234	
Lakásszám a szegregátumban (2011)	52	
Lakosság száma szegregációval veszélyeztetett területen és szegregátumban együtt (2011)	234	
Lakásszám szegregációval veszélyeztetett területen és szegregátumban együtt (2011)	132	
Lakások száma (2019)	631	
Közüzemi vízhálózatba kapcsolt lakások száma (2019)	520	
Közcsatornába bekötött lakások száma (2019)	14	
Áramszolgáltatásba bekötött lakások száma (2019)	638	
Gázszolgáltatásba bekötött lakások száma (2019)	333	
WC nélküli lakások száma (2011)	165	
Vályogházak alapozás nélkül (2011)	48	

Egy szobára jutó lakó (2021)	1	
Egy főre jutó szja alap, Ft (2019)	1 409 682 Ft	
Egy főre jutó szja alap eltérése a hasonló helyzetű települések átlagától, % (2019)	100%	
Medián lakásár, Ft (2019 és 2020 adásvételei alapján)	5 500 000 Ft	
Lakástranzakciók száma (2019 és 2020 évek összesen)	34	
Kiinduló kvóta érték kerekítve	10	

1 A település leírása

1.1 A település pozíciója (1-1,5 oldal)

A fejezet tartalma

A település fekvése, távolsága a járásközponttól, megyeszékhelytől, nagyobb munkaerőpiaci központtól, illetve közösségi közlekedés helyzete. Növekvő vagy csökkenő lakosság, el- és bevándorlás mértéke, szegregátumban élők/roma lakosság aránya. Helyi és térségi gazdaság munkaerőfelszívó képessége a célcsoport szempontjából. A településen elérhető szolgáltatások. A célcsoportot érintő, lakhatási és foglalkoztatási szempontból releváns önkormányzati fejlesztések felsorolása az elmúlt időszakban.

1.1.1. Térség pozíciója: távolságok

Nagycserkesz község Nyíregyháza és Tiszavasvári között Nyíregyházától 15 km-re nyugatra, a 36-os számú főútvonal mentén található, vasútállomása nincs.

Az M3 autópálya Polgár-Görbeháza végpontjától való továbbépüléséig a Nagycserkeszt átszelő 36-os főút jelentős átmenőforgalmat bonyolított le, erre a helyi kertészeti vállalkozások sikeresen telepítettek zöldség-gyümölcs-virág árusításával foglalkozó pultokat. A Görbeháza-Vásárosnamény autópályaszakasz megépülte, azaz 2007 után a forgalom töredékére csökkent, így a pultok nagy része is eltűnt.

Az autópályához Nagycserkesz közvetlen becsatlakozással nem rendelkezik, bár az összeköttetés sokat javult, amióta megépült a Nyíregyházi „körgyűrű” nyugati elkerülő szakasza, és az ahhoz nyitott autópálya felhajtó csomópont, és a Nagycserkesz irányából közlekedőknek nem kell áthaladniuk Nyíregyházán. Budapest felé a másik felhajtó

Hajdúnánás térségében található, ezt Tiszavasvárin keresztül lehet megközelíteni, azonban itt az útviszonyok felerészben igen rosszak (töredezett, kátyús).

A településhez 16 tanyabokor tartozik. Ez azt jelenti, hogy a tanyák nem szórványosan, hanem csoportokban, bokrokban épültek. Úgy néznek ki ezek a tanyabokrok, mint egy-egy apró falu, és kétféle elrendeződést mutatnak: kör alakúak vagy az út mentén húzódó, soros elrendezésűek. A tanyabokrok megközelítése igen nehézkes, sok irányban aszfaltos út sincsen kiépítve. Helyi tömegközlekedési lehetőség a bokortanyákat nem érinti (kivételt képeznek a Nyíregyháza-Tiszavasvári vonalon, azaz a 36-os főútra felfűződött bokrok, amelyeken van helyközi buszjárat megállóhely).

1.1.2. Munkaerőpiaci lehetőségek

A település jó közlekedési infrastruktúrával rendelkezik, ezért sokan ingáznak a környező városokba – főként Nyíregyházára, Tiszavasváriba és Tiszaújvárosba – a munkalehetőség miatt (LEGO, Elektrolux, Jabil), míg azok, akik nem tudtak az elsődleges munkaerőpiacon elhelyezkedni közfoglalkoztatottak vagy mezőgazdasági idénymunkából próbálják fenntartani magukat.¹ További munkalehetőségek elérhetőek Nyírtelek és Nyírgelse településeken, viszont Nagycserkeszen a hátrányos helyzetű emberek között alacsony az iskolázottság, alul motiváltak így nem nagyon élnek ezekkel a lehetőségekkel. A helyi nagy mezőgazdászok alkalmi munkavállalási lehetőséget biztosítanak, csak az emberek nem nagyon szeretnek dolgozni. Aki nagyon jó azt a munkáltatók megbecsülik, esetenként még télen is kapnak bért, hogy megmaradjanak².

Térségi-, helyi szolgáltatások

A településen található bölcsőde, amit az idei évben fognak beindítani. Az igénybevétel feltételhez kötött: a szülőnek munkaviszonya legyen. Az óvoda jól felszerelt, szakképzet óvodapedagógusokkal működik, de alacsony kihasználtsággal, hiszen aki teheti (aki ott dolgozik) Nyíregyházára hordja be a gyermekét. Az iskola 100%-ban szegregált 107 gyermek jár a helyi iskolába és 27 pedagógus segíti a tanulásukat.

Az interjúk során ez a kép megerősödött: Az óvodába 59 gyerek jár, akikből 57 a roma gyermek. Az óvoda jól felszerelt, megfelelő pedagógus gárdával. A 100%-ban szegregált iskolába az interjúkészítés napján 104 gyermek járt. Jellemzően a szegényebb rétegből járnak a gyerekek, aki teheti elviszi a városba a gyereket. Ennek indoka csak részben a szülők munka célú bejárása, az a köztudomású ok, hogy az iskolában nagy a magatartás zavaros agresszív gyerekek száma. A pedagógusok tehetetlenek, nincs eszköz a kezükben a gondok kezelésére. Az itt tanuló gyerekek továbbtanulnak, de sajnos nagy a lemorzsolódás (a korai gyermekvállalás miatt legfőképpen).

¹ Település Szociális diagnózis

² Interjúk tapasztalata

Az önkormányzat társulásban működik Nyírtelekkel, a jegyző is közös, heti 2-3 alkalommal van a településen. A képviselőtestületben 6 fő vesz részt a polgármester asszony mellett.

Kereskedelmi szempontból a település infrastruktúrája jónak mondható: van kisábecé, és a helyi termelők egy része is megtartotta zöldség-gyümölcs kereskedését az autópályaszakasz megnyitása után is. Közművekkel nagyon sok háztartás nem rendelkezik, sok helyen sem víz, sem szennyvíz hálózat nincs. Továbbá a szélessávú internet sem elérhető a településen.³

A településen nincs gyermekorvos, viszont főállásban van egy házi orvos, aki vegyes praxist üzemeltet. Egy védőnő található a településen.

A településen működik család- és gyermekjóléti szolgálat, idősek házi gondozása és tanyagondnoki szolgálat is.

A kulturális élete a helyi Művelődési Házban és az IKSZT-ben valósul meg.

A településen működnek civil szervezetek (Asszonykórus, sport és polgárőr egyesület, valamint egy fiatalok által működtetett szervezet).

1.1.3. Közlekedés: fő közösségi közlekedés, járatsűrűség, céges buszjáratok

A település közlekedési infrastruktúrája kifejezetten jó, Nyíregyháza és Nagycserkesz között naponta 28- távolsági busz közlekedik, viszont a községen belül nem közlekedik buszjárat. Ez nagyon megnehezíti a tanyabokrokról való bejárást az embereknek, az iskolás és óvodáskorú gyermekeknek, főleg amikor nem megfelelő az időjárás (eső, hó). Errefelé nincsenek burkolt utak, a kátyús földutakon kerékpárral, gépjárművel is igen nehéz bejutni a községbe. (Ha sok eső esik, akkor a terepjárók és traktorok képesek csak megbirkózni a sárral.)

A községről tömegközlekedési eszközzel körülbelül 30 perc alatt lehet bejutni a megyeközpontba. Nagycserkeszhez közel van még Tiszavasvári, ami járási központ egy másik közigazgatási egységen belül, és tömegközlekedési eszközökkel a helyi lakosok könnyen el tudnak jutni.⁴

1.1.4. Társadalmi szerkezet: lakosság/romák száma, demográfiai trendek

Lakosságszám (2021)	1585
Lakosságszám változása 2021/2011 (%)	89%
15 év alattiak aránya (2021)	20,8%
15 év alattiak létszámának változása 2021/2012 (%)	82%
60 éves és idősebbek aránya	21%
60 éves és idősebbek számának változása 2021/2012 (%)	92%
Lakosság száma a szegregátumban (2011)	234
Egy főre jutó szja alap, ezer Ft (2019)	1409682 Ft

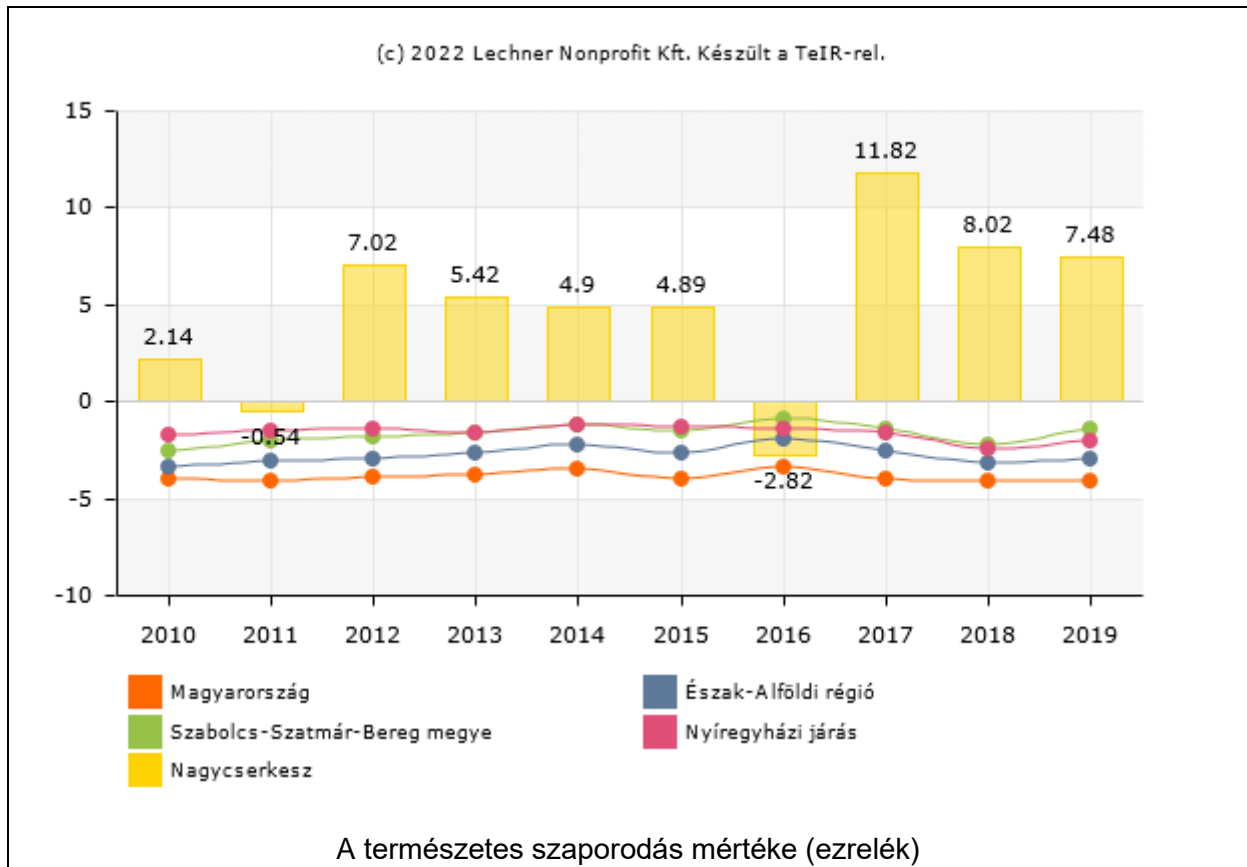
³ Település Szociális Diagnózis

⁴ Település Szociális Diagnózis

Egy főre jutó szja alap klaszter átlagtól való eltérése % (2019)	100%
--	------

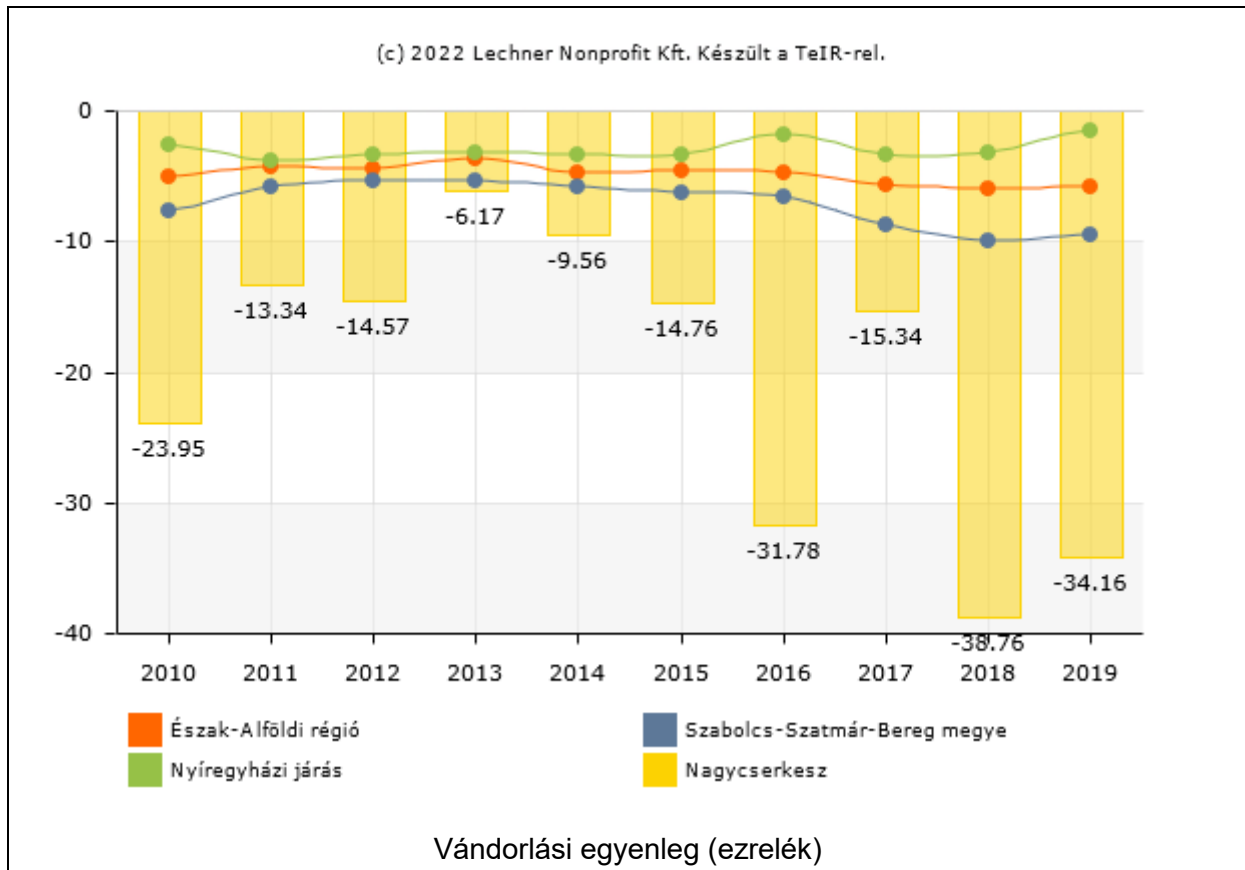
Nagycserkesz lakosságszáma dinamikus csökken, 10 év alatt kb. 10 százalékkal. Ebben elsősorban Nyíregyháza munkaerőpiaci elszívó erejét érhetjük tetten – Nagycserkesz lakossága elsősorban ide van bekötve, és sokan döntenek úgy, főként a fiatalok, hogy a lakhelyüket is megváltoztatják.

Az élveszületések száma a lakosságszám arányában nem kiemelkedő, 21 és 39 fő között alakult az elmúlt évtizedben. A halandóság ennek alatta marad, így a település természetes szaporodása pozitív egyenleget mutat.

A nagyarányú lakosságszám csökkenés hátterében, ahogy fentebb is jeleztük, a település népességmegtartó erejének csökkenése mutatható ki. Bár viszonylag magas, 80-90 fős bevándorlási mutatója van a településnek, az elvándorlás mellett ennél többen, 100-160 fő dönt, így Nagycserkesz minden évben a természetes szaporodást meghaladó (nem ritkán többszörösét kitevő) vándorlási veszteséget szenved el.

A bevándorlók és kivándorlók etnikai összetételére vonatkozóan nincsen adat, de a település gazdaságföldrajzi környezetét figyelembe véve erős feltételezéssel élhetünk, hogy etnikai-szociális lakosságcsere zajlik jelenleg Nagycserkeszen – a jobb munkaerőpiaci pozíciókkal rendelkező középosztály elköltözik a nagyobb városokba, a megüresedett lakásállomány egy részét pedig – akár CSOK igénybevételel – kevésbé jó munkaerőpiaci pozíciókkal bíró családok lakják be. A két gyermekintézmény statisztikai alátámasztják ezt a becslést.

Az állandó népességben belül az aktív korúak száma szintén csökken, de kisebb mértékben, mint a lakosságszám-csökkenés. Ez arra utal, hogy a bevándorlásra jellemzőbb lehet az aktív korúak beköltözése (talán házasság révén is nagy mértékben), míg az elvándorlás esetén a gyerekekkel való elköltözés lehet a döntés – hiszen a nem-roma családok gyermekei már régóta nem veszik igénybe a helyi intézményeket, így a családok könnyebben döntenek a költözés mellett, főleg, hogy számukra is lehetőséget nyitott a CSOK a városi lakások megvásárlására.

Nagycserkesz öregedési mutatója 80-90 közötti, ami fiatalodó településképet mutat. A csökkenő lakosságszámmal együtt járó fiatalodás általában ugyancsak az etnikai alapú lakosságcsere irányába mutat: a középosztálybeli, nem roma családok elköltözésével párhuzamosan a helyi roma családok nagyobb gyermekszáma alakítja a település demográfiai struktúráját.

A településen a 2011.évi népszámlálás során 511 fő vallotta magát romának ez a lakosság 30 %-a – azonban tudjuk, hogy a népszámlálások mindenütt jelentős mértékben alulméri a romák számát, arányát, így ez az adat egészen biztosan nem állja meg a helyét Nagycserkeszen sem, még 2011-ben sem, nemhogy 2022-ben.

1.1.5. helyi fejlesztések,

Cím	Pályázati azonosító	Elnyert összeg (Ft)
-----	---------------------	---------------------

Egészségügyi alapellátás infrastrukturális fejlesztése	TOP-4.1.1-15-SB1	65.574.363,
Bölcsődei férőhelyek kialakítása, bővítése	TOP-1.4.1-19-SB1-00031	103.511.634
Helyi fejlesztések támogatása (Bokortanyák fejlesztése)	VP6-19.2.1-67-7-21	folyamatban
Külterületi helyi fejlesztése (Bokortanyák útfejlesztése)	VP6-7.2.1.1-21	folyamatban

Gazdaságfejlesztő program nem volt a településen, infrastrukturális beruházások viszont igen (bölcsőde, orvosi rendelő, kerékpárút, belterületi utak).

A fejezet fő következtetései

Következtetések a település...

...térsgégi pozíciója tekintetében:

- rossz pozíció: nincsenek helyben munkahelyek és nincsen helyben elegendő szolgáltatás, és a térségi munkaerőpiac és szolgáltatások nehezen érhetőek el, a közlekedési viszonyok kedvezőtlenek, az útviszonyok rosszak, és a közösségi közlekedés nem megfelelő;
- közepes pozíció: helyben viszonylag elégségesek, illetve a közelben elérhetőek a szolgáltatások, a munkaerőpiac viszont nehezebben érhető el. Ha van is munkahely a közelben, az nem kompatibilis a célcsoport munkavállalási képességeivel;
- **jobb pozíció: a munkaerőpiac viszonylag könnyen elérhető, vannak a közelben megfelelő munkahelyek, illetve jó közlekedési kapcsolatokkal rendelkezik a település és a szolgáltatások is elérhetőek.**

...vegyes társadalmi szerkezetének fenntarthatósága tekintetében:

- **gettósodó település: a hátrányos helyzetű, roma népesség aránya nő a településen belül, a nem roma háztartások nagy arányban elköltöznek a településről. A települése lakossága jellemzően stagnál vagy nő;Ezzel szemben: jelenleg még csökken, az erős elvándorlás elfedi az egyéb népmozgalmi jellemzőket.**
- billegő település: a hátrányos helyzetű, roma népesség aránya egyharmadnál magasabb, de kevesebb, mint a település lakosságának fele. A magasabb státuszú háztartások elköltöznek a településről. A település lakossága jellemzően enyhén csökken;
- jobb státuszú, vegyes összetételű település: a hátrányos helyzetű, roma népesség aránya alacsonyabb, a nem roma lakosság közül a fiatalok egy része elköltözik a településről. A település lakossága jellemzően csökken.

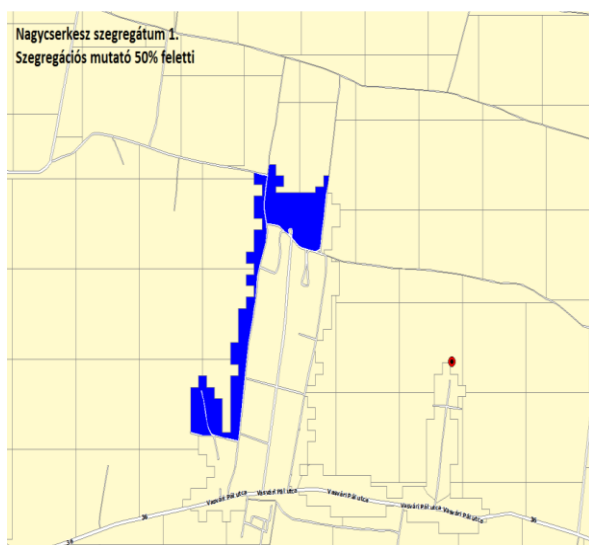
1.2 A település szerkezetének leírása (fél oldal)

A fejezet tartalma

A település központja és a szegregátumok állapota, a szilárd útburkolattal való ellátottság, közművek rendelkezésre állása, a helyi adottságok alapján hol, melyik településrészben vannak a legkritikusabb (külön: árvizes részek) és a fejleszhető részek. Szegregátumok száma és elhelyezkedése. Van-e a településen elég lakható ingatlan, van-e elég felújítható ingatlan a településen, hogyan alakultak a lakóingatlan adás-vételek az elmúlt években.

A település klasszikus központtal nem rendelkezik: a településképet az átmenő 36-os főút határozza meg, amely az autópálya megyei szakaszának kiépülése előtt a megye, megyeközpont és a főváros, valamint más megyei városok (Mezőkövesd, Eger, Gyöngyös) összeköttetését biztosította. Nagycserkesz közigazgatási, oktatási, egészségügyi és kereskedelmi szolgáltatásai egy részt ezen a főúton vannak gyöngyszerűen elszórva, részben pedig a mellékutcákban helyezkednek el.

1.2.1 Szegregátum, szegregációval veszélyeztetett terület, elhelyezkedése a településen belül

1.sz térkép HEP

1. szegregátum (Toldi u. - névtelen u. -Iskola u. -Ady Endre utca - Kossuth Lajos u. - belterület határa) A település belsejében található. **Ezekben az utcákban a település népességének közel 40%-a lakik**, rossz lakhatási és higiéniai körülmények között.

A szegregált területen a 2011-es KSH adatok szerint 234 fő él. Ebből 0-14 évesek aránya 42,3 százalék, a 15-59 éveseké 52,1 százalék, a 60 év felettieké 5,6 százalék. Ezek az adatok jelenleg már egészen elavultak lehetnek.

Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az itt élő aktív korúakon (15-59 évesek) belül 76,2 százalék.

A már említett bokortanyák is szegregációval veszélyeztett területek, mivel alacsony iskolai végzettségű nagy részt roma lakosok költöznek be az idős lakosok mellé. Kiemelten kell kezelni Lakatosbokort és Nadasbokort, ahol nagyok a lakhatással és a megélhetéssel kapcsolatos problémák.

1.2.2. Település infrastruktúrája

Burkolt utak: A településen belül mindenhol szilárd burkolattal rendelkeznek az utak. A bokortanyákra ez nem mondható el. Rossz idő esetén szinte járhatatlanok az utak, még törmelékes alap vagy betöltés sincs.

A környező bokortanyák útjait önerőből próbálják meg rendbe tenni. Van egy VP pályázat, amit a gazdák támogatásával próbálnak megvalósítani Halmos bokorban, a jobb utak érdekében.

A lakások egy része az alapvetőnek számító vízhálózatba sincsenek bekapcsolva – mintegy 110 lakás. Sajnos a 2019-es adat nem vethető össze a 2011-es adattal az üres lakások számáról, így jelenleg ez alapján nem lehet megbecsülni sem, hogy mekkora azon lakott lakások száma, ahol a benne élő családok anyagi helyzete olyan rossz, hogy ivóvizet sem tudnak maguknak saját erőből biztosítani.

Lakások száma (2019)	634
Közüzemmi vízhálózatba kapcsolt lakások száma (2019)	520
Közcsatornába bekötött lakások száma (2019)	14
Áramszolgáltatásba bekötött lakások száma (2019)	638
Gázszolgáltatásba bekötött lakások száma (2019)	333

Áramszolgáltatás elvileg minden lakásban elérhető – de mivel vannak helyek, ahol több villanyóra is található, és nem tudni, hogy hány ilyen többes villanyórás lakóingatlan van Nagycserkeszen, így az adatok alapján nem megbecsülhető, hogy hány olyan háztartást találhatunk a településen, ahol a lakást lekötötték az áramhálózatról.

A vezetékes gázszolgáltatásba a lakóingatlanok mintegy fele van bekötve.

52 darab lakás található a szegregátumban ebből az alacsony komfortúak aránya 38,5%. **A szegregátumokban lévő háztartások körülbelül 80%-ában nincs víz és WC lehetőség, sőt, sok helyen még kerti WC-sincs.**

1.2.3. lakásállomány

Nagycserkeszen 632-db lakás található, a lakóingatlanok többségében áram, víz, be van vezetve. Kivéve a szegregátumokban, ahol nagyon sok az olyan ingatlan, ami komfort nélküli. A községben nagy gond a szennyvízelvezetés ugyanis ezen szolgáltatás infrastruktúrája az egész településen nincs kiépülve.⁵

A lakásállomány 10 százaléka üres volt 2011-ben. Ha nem számolunk azzal, hogy az eltelt időben több lakóingatlan is lakhatatlanná vált, vagy elbontották, akkor az üres lakások arányának minimális emelkedését becsülhetjük 2022-re – ezt a becslést a demográfiai adatokra, ezen belül is a negatív migrációs mutatóra építhetjük. Évente több családot kitevő vándorlási veszteség következtében nem merész becslés azt feltételezni, hogy éves szinten 3-5 lakás üresedik meg, de ez akár a 10 lakást is elérheti.

A polgármesteri interjú erre vonatkozó információja: Nincs üres lakás a településen jelenleg, ha van, akkor azt sikerül gyorsan eladni, átlag 17-18 millió forint közötti áron. Olyan házak ára, amelyeket fel kell újítani, 12 millió körül mozog. Üres telkek vannak, de ezeken mezőgazdasági munka folyik.

Lakásszám (2011)	634
Üres lakások száma (2011)	68
Lakosság száma a szegregátumban (2011)	234
Lakásszám a szegregátumban (2011)	52
Lakosság száma szegregációval veszélyeztetett területen és szegregátumban együtt (2011)	234
Lakásszám szegregációval veszélyeztetett területen és szegregátumban együtt (2011)	132
Lakások száma (2019)	634
WC nélküli lakások száma (2019)	165
Vályogházak alapozás nélkül (2011)	48
Medián lakásár, Ft (2019 és 2020 adásvételei alapján)	5 500 000 Ft
Lakástranzakciók száma (2019 és 2020 évek összesen)	34

Ahogy fentebb is rögzítettük, sok lakásból hiányzik a vezetékes víz, illetve a WC. Az adattábla szerint ez 165 lakást érint – miközben az egész szegregátumban 52 lakás található. Ez azt jelenti, hogy több, mint száz lakás, amelynek a komfortszintje rendkívül alacsony, nem a szegregátumban található.

⁵ Település Szociális diagnózis

A fejezet célja, fő következtetései

Következtetés a településre jellemző területi szegregáció jellegének és mértékének tekintetében:

- az egész település szegregátum;
- a településen belül a szegregált részek a település nagyobb részét teszik ki;
- **településen belül a szegregált részek a település jelentős hányadát, de kevesebb mint felét teszik ki;**
- településen belül csak kisebb szegregált részek vannak;
- a szegregátum a fő településtesttől távolabb, elkülönült településrészként helyezkedik el;
- nincs szegregált rész a településen.

1.3 Lakhatással kapcsolatos fejlesztések (fél oldal)

A fejezet tartalma

A településen történt lakhatással kapcsolatos fejlesztések, amelyeket az elmúlt 10-15 évben valósítottak meg, külön hangsúllyal a 2014-2021 uniós programozási időszak EFOP telepprogramjára, esetleg az előző időszak TÁMOP telepprogramjára. A megvalósított programok eredményei (új, felújított lakások, bérlakások elosztásának módszere: milyen célcsoportoknak, milyen kiválasztással). A lakhatási körülmények javítását célzó szoft programokkal kapcsolatos vélemények feltárása is szükséges.

1.3.1. Helyi lakhatási szegénység enyhítését célzó fejlesztések

Az önkormányzat részéről ilyen fejlesztések nem voltak, és nem is zajlanak a településen.

A helyi Jelenlét Program a FETE második körében került a településre a Kertvárosi Evangélikus Egyház égisze alatt működő Oltalom Szeretetszolgálat fenntartásában. Laborczi Géza az intézet vezetője régebben Nagycserkesz evangélikus közösségének vezetője volt, így szívében viseli a település fejlődését. A polgármester asszony támogatja a Jelenlét programot, és szeret mindenről tájékozódni.

A településen a vezetőség szerint nincs szükség bérlakásállomány fejlesztésre ezért ebben az irányban nem történik semmiféle gondolkodás. **Az Oltalom Szeretetszolgálat pályázott támogatást egy kiléptető családok átmeneti otthonára a településen, amelyet meg is nyert.** A terveik szerint ebbe nagyrészt helyi, rossz körülmények között élő családokat szeretnének költöztetni, a továbblépés lehetőségének segítségével.

A fejezet fő következtetései

A fejezet célja, hogy feltárja a lakhatási szegénység enyhítését célzó fejlesztésekkel kapcsolatos tapasztalatokat elsősorban a település vezetés oldaláról, mivel ezek a tapasztalatok alapvetően meghatározhatják, hogy az önkormányzat hogyan áll hozzá a jövőbeli hasonló célú fejlesztésekhez. Fontos lehet rávilágítani arra, hogy a pozitív vagy negatív tapasztalatok mögött milyen okok állhattak.

Nagymértékű lakhatási probléma jelentkezik Nagycserkeszen a szegregátumban, amely a lakosság egy jelentős részét fogadja magába. A lakhatási helyzet egy komplex és súlyos problémátömeg egyetlen eleme, önmagában csak a lakhatási beavatkozás nem vezet eredményre. Erre vonatkozóan vannak önkormányzati tapasztalatok is, melyek közrejátszanak a jelenlegi szkepticizmusban.

1.4 Az önkormányzat perspektívája és szerepvállalási készsége a programban (fél oldal)

A fejezet tartalma

Együttműködő, nem együttműködő, mennyire támogatja a településen belüli mobilizációt (szegregátumból kifelé, ha releváns) illetve a településről történő kifelé mobilizáció blokkolásához fűződik-e valamilyen érdeke? (pl. gyerekszám csökkenése a helyi intézmények működése miatt kockázatos, településüzemeltetéshez kapcsolódó közmunka, egyéb függőségi rendszerek)

1.4.1. Önkormányzat hozzáállása

Önkormányzatnak nincsen szociális bérlakása. Nem szeretne ilyen jellegű programot a településen, mert ez szerintük csak feszültséget, konfliktust szülne. Nincs apparátusa sem, amelyik ezzel tudna foglalkozni. A polgármester szerint egy ilyen program megvalósítása és fenntartása nagy anyagi megterhelést jelentene az önkormányzatnak.

Szerintük a kiválasztással a szegregált körülmények között élőket is összeugrasztanák egymással, sőt, a hivatal ellen is fordulhatnának. Szerinte a beköltözők nem tudnának a lakásokra vigyázni, leamortizálnák őket, és otthagynák az egészet.

Ha nem nekik kell megvalósítani a programot, akkor szeretne az ingatlanok és a beköltözők kiválasztásában részt venni.

Toldi utcán és a Kossuth utcán laknak szegregált körülmények között a lakosok. Nagy gondot jelent a szemét és az elhanyagolt házak házkörüli területek. Régebben több ilyen kezdeményezés volt, hogy rendbe tegyék ezt a területet (szemétszedés elhordás WC projekt, kert program), de sajnos mindegyik kudarccal végződött.

A fejezet fő következtetései

Következtetések az önkormányzat együttműködési készségét illetően:

- a bérlakásfejlesztéseket az önkormányzat alapvetően elutasítja;
- **a bérlakásfejlesztésekkel szemben erős fenntartásai vannak (mivel eredendően konfliktusforrást lát benne), de ha kontrollálhatja, hogy hol és kik számára valósul meg, illetve a település egésze számára is látja az előnyét, akkor esetleg érdekeltté tehető benne;**
- a bérlakásfejlesztéseket támogatja, a lakáskörülmények javításának és a településfejlesztésnek az eszközét látja benne.

2 A lakosság helyzete (1-1,5 oldal)

A fejezet tartalma

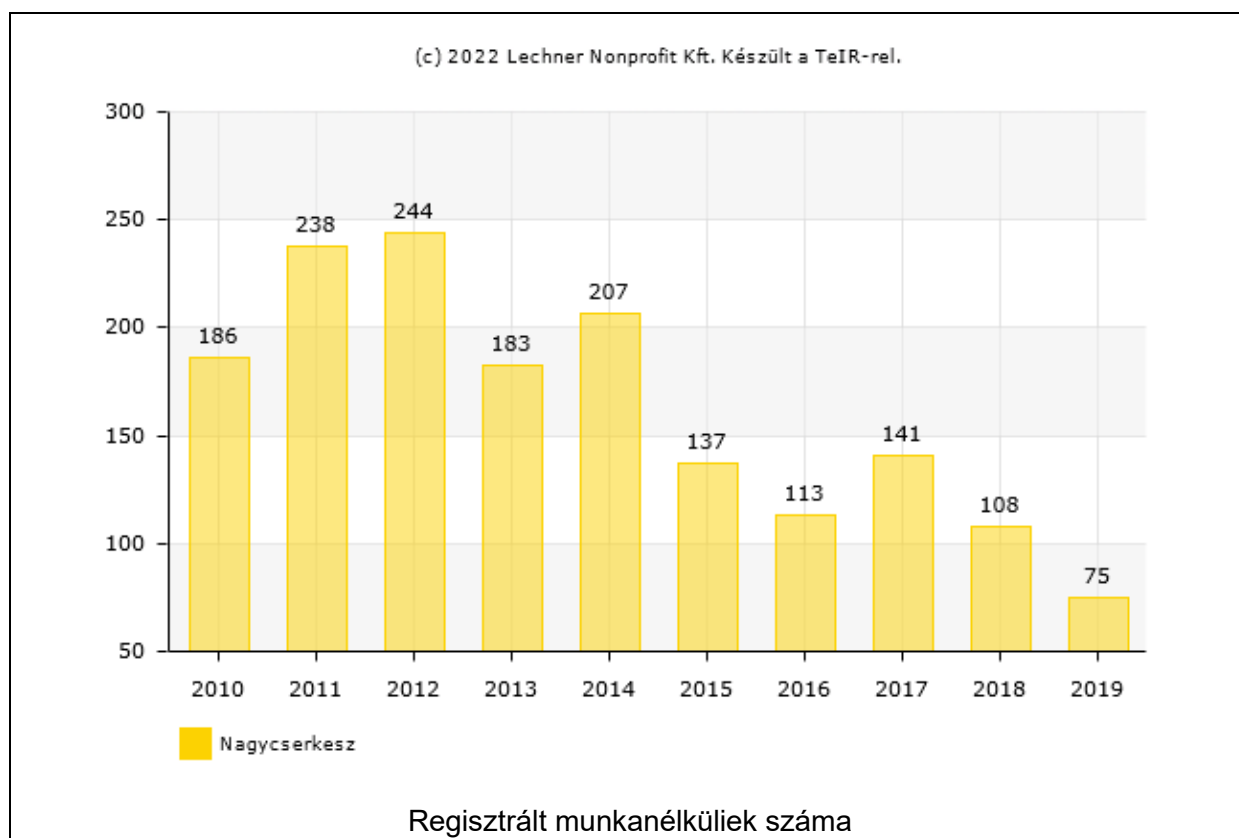
Foglalkoztatottság és jövedelmek szintje a célcsoport tekintetében: milyen típusú munkákat végeznek (közfoglalkoztatottság, alkalmi/idénymunkák, hetelés stb.), milyen jövedelemért, ezekben körülbelül hány fő érintett. Legfőbb szociális problémák (élethelyzetek, devianciák, eladósodottság, uzsora, perspektívák, mely szolgáltatásokhoz nem férnek hozzá, nem megfelelő minőségű szolgáltatások). Családok szociális helyzetük szerinti besorolása.

A szegregátumban és a bokortanyákon élő családok nagy része anyagi jellegű gondokkal küzd, nem tudnak megfelelően gazdálkodni a pénzzel, lakáskörülményeik leromlottak, magas a közüzemi tartozások aránya, és egészségügyi, higiéniai problémák is gyakoriak. Az uzsora és a szerencsejátékok (kártyázás), illetve a dizájner drogok fogyasztása és kereskedelme is problémát jelentenek a településen és a családok körében, sőt, már az iskolában is. Jellemző a korán kezdett szexuális élet, majd a fogamzásgátlás hiánya miatt a megfelelő háttér nélküli gyermekvállalás, a szülői szerepekre felkészületlen fiatal felnőttek nem tervezetten alapítanak családot⁶

⁶ Település Szociális diagnózis

2.1 Foglalkoztatottság

A településen a regisztrált munkanélküliek száma folyamatos csökkenést mutat. Regisztrált munkanélküli az a személy, aki a munkaviszony létesítéséhez szükséges feltételekkel rendelkezik, és oktatási intézmény nappali tagozatán nem folytat tanulmányokat, és öregségi nyugdíjra nem jogosult, valamint rehabilitációs járadékban nem részesül, és az alkalmi foglalkoztatásnak minősülő munkaviszony kivételével munkaviszonyban nem áll és egyéb kereső tevékenységet sem folytat, és elhelyezkedése érdekében az illetékes kirendeltséggel együttműködik, és akit az illetékes kirendeltség álláskeresőként nyilvántart. A legnagyobb arányú csökkenés 2015-ben és 2016-ban mutatható ki, amikor is a települési közfoglalkoztatottak létszáma 50 százalékkal nőtt. Jól látható, hogy Nagycserkesz lakosságának szociális státuszát nagymértékben befolyásolják a közfoglalkoztatás lehetőségei.

2.1.1. Közfoglalkoztatás

Településen a regisztrált munkanélküliek jelentős része 8 általános vagy 8 általánosnál alacsonyabb végzettségűek. Foglalkoztatásuk megoldása nagyrészt Nagycserkesz Község Önkormányzatára hárul, mivel a helyi és a környező városokban lévő cégek és vállalkozások nem, vagy csak nehezen (átképzésekkel) tudják foglalkoztatni a szakképzettséggel nemrendelkező munkaerőt.

Közfoglalkoztatásban 50 főt foglalkoztat az önkormányzat, többnyire roma származású embereket.⁷

Közfoglalkoztatásban részt vevők havi átlagos létszáma

	2013 . év	2014 . év	2015 . év	2016 . év	2017 . év	2018 . év	2019 . év	2020. év	2021. év	2022 01 - 3. hó
Hosszabb időtartamú közfoglalkoztatás támogatása	27	48	60	78	54	50	44	52	46	45
Országos közfoglalkoztatási program támogatása	1	1	19	15	4	3	2	1	2	4
Járási startmunka mintaprogram támogatása összesen	1	24	32	30	30	28	28	28	26	25
-- Mezőgazdaság	0	23	21	16	16	14	14	14	13	13
-- Helyi sajátosságokra épülő közfoglalkoztatás	-	-	5	7	7	7	7	7	7	7
-- Szociális jellegű program	1	1	6	7	7	7	7	7	6	5
-- Egyéb startmunka mintaprogram	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-- Magas hozzáadott értékű program	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mindösszesen	29	73	112	122	88	81	74	81	74	74
Közfoglalkoztatási mutató	2,57 %	6,50 %	9,91 %	10,7 6%	7,98 %	7,40 %	6,98 %	7,84 %	7,43 %	7,37 %
Ellátásban nem részesülő álláskeresők száma zárónapon	101	86	100	79	75	67	48	43	34	30
Álláskeresési ellátásban részesülő álláskeresők száma zárónapon	5	6	6	9	9	9	9	9	9	8
Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülő álláskeresők száma zárónapon	114	105	82	65	65	55	51	30	26	23
Regisztrált álláskeresők száma zárónapon	220	197	188	153	149	132	108	82	69	61
-- Ebből tartós álláskereső	82	61	58	37	36	47	39	19	8	14
Nyilvántartott álláskeresők relatív mutatója	19,4 9%	17,5 8%	16,6 4%	13,4 5%	13,5 4%	12,0 1%	10,1 7%	7,99 %	6,87 %	6,13 %
Munkavállalási korú (15-64 éves) népesség száma	1 129	1 122	1 130	1 134	1 101	1 096	1 064	1 032	1 001	1 001

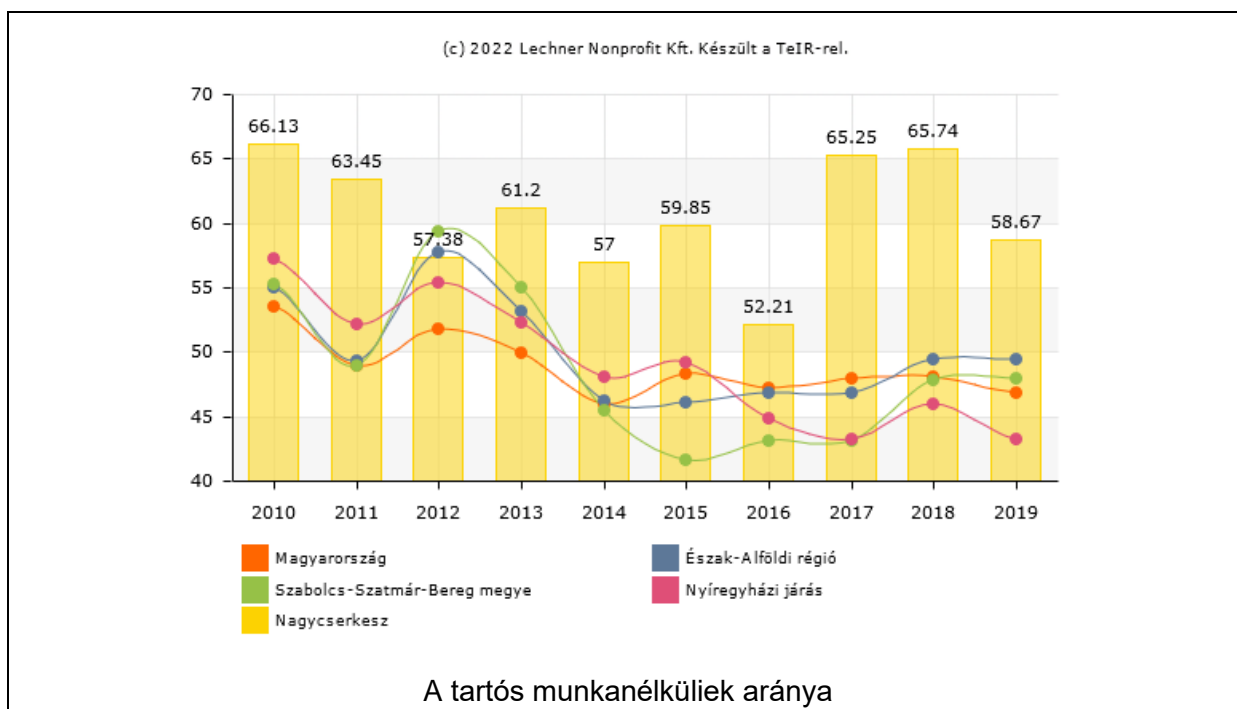
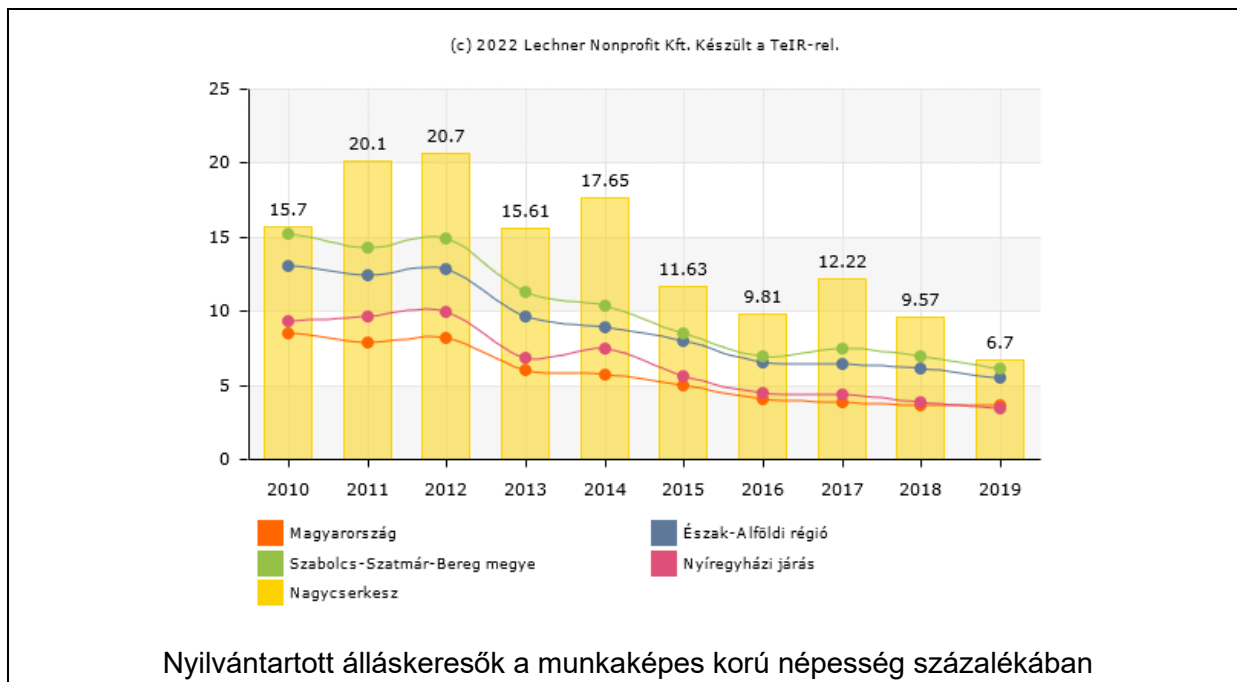
A település **közfoglalkoztatási mutatója** (amely a közfoglalkoztatás, mint aktív munkaerő-piaci eszköz súlyát mutatja meg, a közfoglalkoztatásban részt vevők havi átlagos létszámának aránya a munkavállaló korú népességhez viszonyítva) enyhe problémát jelez a munkaerőpiacon – vagy azt, hogy a közfoglalkoztatás volumene nem illeszkedik a helyi szükségletekhez. A **nyilvántartott álláskeresők relatív mutatója** (a mutató megadja a

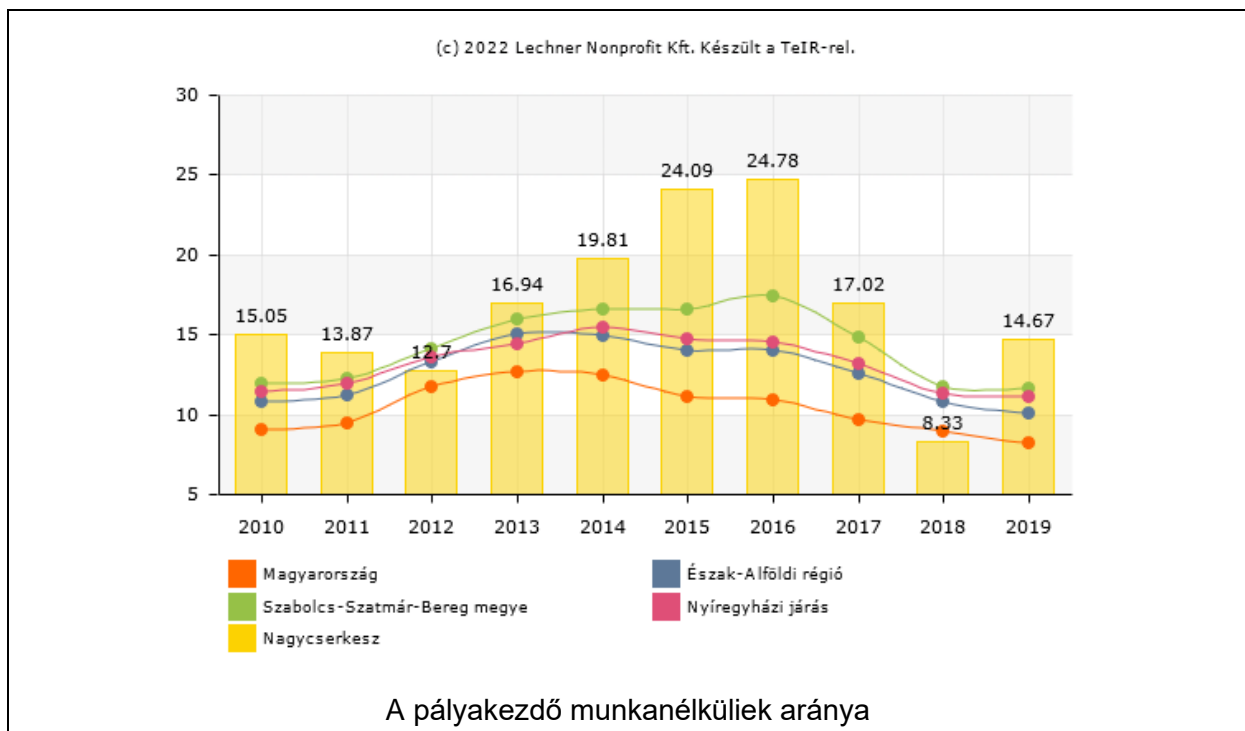
⁷ HEP

nyilvántartott álláskeresők arányát a munkavállaló korú népességszámhoz viszonyítva az adott területi egységre vetítve), **dinamikus javulást mutat Nagycserkeszen.**

A nyílt munkaerőpiacról kiilleszkedett népesség nagyjából negyede nem részesül ellátásban, és közel 60 %-a tartós munkanélküli, amely meghaladja az országos arányokat, és közel másfélszerese a Nyíregyházi járásban mért aránynak. Az adatok nem fedik le a lakosság azon részét, akik nincsenek valamely hivatalos szervnél regisztrálva.

Minden hatodik munkanélküli pályakezdő, amely szintén igen magas arány – meghaladja az összes vonatkozási csoport (járás, megye, régió, Magyarország) pályakezdő munkanélküli mutatóját (a legjobb, országos arányt csaknem kétszeresen).

2.1.2. Elsődleges munkaerőpiaci helyzet

A település adófizetőinek aránya (az SZJA alapot képező jövedelemmel rendelkezők száz állandó lakosra vetített száma) **nem éri el az 50 százalékot**, és alatta marad az összes vonatkozási csoport (járás, megye, régió, Magyarország) adófizetői mutatójának. A Nyíregyházi járáshoz képest 5 százalékponttal marad el (azaz Nagycserkeszen arányában tizedével kevesebb adófizető lakos él, mint a járásban).

Az egy lakosra jutó éves nettó jövedelem szintén rendkívül alacsony, 2019-ben mindösszesen 706 317 Ft/év volt. Ez alatta marad az összes vonatkozási csoport (járás, megye, régió, Magyarország) mutatójának, **a magyarországi átlagos nettó jövedelemnek mintegy a fele.**

Ezek az adatok azt mutatják, hogy Nagycserkeszen komolyan számolni kell a munkaszegénység jelenlétével – ami a szegénységnek az a formája, amikor a szűkölködő rendelkezik rendszeres jövedelemmel, nem ritkán a nyílt munkaerő-piacon keresve azt. **A munkaszegénység káros hatása direkt módon a családok megélhetésére, életszínvonalára, munkaerejük újratermelésének nehézségeire hat, indirekt módon pedig rombolja a tanulási- és munkamotivációt úgy a fiatalabbak, mint az aktív korúak körében**, hiszen a munkaszegények azt példázzák a szomszédsági viszonyokban, hogy nem érdemes dolgozni (vagy legalábbis nem úgy, ahogy ők teszik), mert a munka nem segíti ki őket a szegénységből.

A helyi és térségi fő foglalkoztatók

Helyben a fő foglalkoztató az önkormányzat, aki közfoglalkoztatás keretén belül alkalmazza az embereket az intézményeiben. Ezek mellett a helyi mezőgazdasági vállalkozók is alkalmi bejelentéssel vagy „feketén” alkalmaznak embereket. A helyi foglalkoztatók – a közfoglalkoztatottságon túl – alapvetően a mezőgazdaságban kínálnak idényjellegű munkát. Mivel a nagycserkeszi gazdálkodókra inkább a fóliás zöldségtermesztés, a dinnyézés és a szántóföldi gabona-növénytermesztés jellemző, és ennek a munkaigénye alatta marad a gyümölcsfa-telepítvények munkaerő-igényének, így ez a terület erősen limitált megélhetést biztosít.

A térségben nagy foglalkoztató a LEGO, valamint a Nyíregyházán megtalálható multinacionális cégek. A LEGO Manufacturing Kft. Nagycserkesz központjától 9 km-re található.

A másik irányban Tiszavasvári közelsége meghatározó, ahol pl. a helyzetértékelés elkészítésének időpontjában (2022 május) 420 nyitott pozíciót mutatott egy nagyobb online állásportál.

Fontos eleme a helyi foglalkoztatásnak, hogy a hátrányos helyzetű emberek nem szeretik a bejelentett munkát, mert akkor a letiltások megtalálják őket, és így minimális jövedelemre tesznek szert.

2.2 elérhető szociális és egészségügyi szolgáltatások

A településen nincs gyerekorvos, csak egy vegyes praxis, tehát a háziorvos látja el a gyermekeket is. Hétfőtől péntekig minden nap van rendelés 9-13 óráig, kivétel szerda amikor 11-15 óráig rendel a háziorvos. A településen az elmúlt években adták át a teljesen új egészségházat, amiben a védőnő és a házi orvos tart rendelőt. Szakellátásra nincs lehetőség, és fogorvos sincs a településen. Ha a helyiek ilyen jellegű szolgáltatást szeretnének igénybe venni akkor általában Nyíregyházára mennek.

A védőnő a településen közel 10 éve kezdte meg a munkáját. Heti 40 órában végzi a tevékenységét. Elmondása szerint a településen 160 gyermeket lát el, amelynek 75-80 százaléka roma. Ezek közül véleménye szerint veszélyeztetett 80 gyermek

A településen található általános iskola és óvoda, és éppen most fog elkezdődni egy minibölcsőde felépítése. Jellemző, hogy a már működő intézményekbe csak roma származású gyermekek járnak, akik többnyire éretlenül kerülnek be ezekbe az intézményekbe.

A településen szinte semmilyen oktatást kiegészítő intézmény nem található (Tanoda, biztos kezdet gyerekház) pedig a helyi szociális szakemberek szerint nagy szükség volna rá. Ugyanis az oktatási intézmények szakember és eszköz hiány miatt nem tudják kompenzálni a szinte csak hátrányos helyzetből jövő gyermeke lemaradását⁸.

⁸ Szociális diagnózis

2.2.1. Családsegítő és gyermekjóléti szolgálat

Az Önkormányzat évente több alkalommal szervez karitatív szervezetekkel együttműködve adományozást. Magyar Ökumenikus Segélyszervezet által szervezett EU élelmiszer segély program, Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat és a Nagycserkeszi Szociális Szolgáltató Központ által szervezett ruhaosztás (HEP).

Nagycserkeszen a gyermekjóléti szolgáltatást a gyermek érdekeit védő speciális személyes szociális szolgáltatást a Nyíregyházi Család-és Gyermekjóléti Központ Család-és Gyermekjóléti Szolgálat látja el.

A 2020-as évben alapellátásba vett gyermekek száma: 73 fő. Védelembe vett gyermekek száma: 53 fő.⁹ A védelembe vett gyermekek száma folyamatosan növekszik: ez leginkább nem a veszélyeztetettség súlyosságára utal, hanem arra, hogy alapellátásban, a szülők együttműködésében nem sikerült orvosolni a problémákat, és a gyermekvédelmi rendszer szakemberei úgy látják, hogy a szülők kötelezésével a probléma orvosolható lenne.

4.1.1. számú táblázat - Védelembe vett és veszélyeztetett kiskorú gyermekek		
Év	Védelembe vett kiskorú gyermekek száma (TS 116)	Veszélyeztetett kiskorú gyermekek száma (TS 115)
	Fő	Fő
2015	n.a.	n.a.
2016	22	n.a.
2017	39	n.a.
2018	34	n.a.
2019	41	66
2020	27	60

Forrás: TeIR, KSH Tstar

Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság megállapításának célja annak igazolása, hogy a gyermek szociális helyzete alapján jogosult: a Gyvt.148. § (5)

⁹ A táblázat 2020-as adata ezek szerint nem lezárt évet mutat, vagy eltérés mutatkozik a KSH felé leadott adatok és a helyben nyilvántartott adatok között (ez sem lehetetlen).

bekezdésének a) és b) pontjában meghatározott gyermekétkeztetés normatív kedvezményének, a 20/A. §-ban meghatározott pénzbeli támogatásnak, a külön jogszabályban meghatározott egyéb kedvezményeknek az igénybevételére.

Nagycserkeszen a gyermekek túlnyomó többsége – szinte minden kiskorú – jogosult rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre.

4.1.2. számú táblázat - Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek	
Év	Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek évi átlagos száma (TS 111)
	Fő
2015	n.a.
2016	n.a.
2017	331
2018	286
2019	246
2020	238

Forrás: TeIR, KSH Tstar, Önkormányzati adatok

Feltűnő az árvaellátásban részesülők nagy száma. Ez a felnőttek rossz egészségi állapotára, és a fiatalabb szülők elhalálzására utal.

4.1.3. számú táblázat - Árvaellátás			
Év	Árvaellátásban részesülő férfiak száma (fő) (TS 065)	Árvaellátásban részesülő nők száma (fő) (TS 066)	Árvaellátásban részesülők összesen
	Fő	Fő	Fő
2015	12	12	24
2016	13	12	25
2017	9	8	17
2018	8	6	14
2019	6	6	12
2020	4	4	8

Forrás: TeIR, KSH Tstar, Önkormányzati adatok

A 6-14 éves korú gyermekek létszáma 170 fő, ebből a nagycserkeszi általános iskolába beírt tanuló 2020-ban 102 fő a különbség 68 fő, ők túlnyomó többségben nyíregyházi általános iskolákba-, elenyésző számban Nyírtelekre és Tiszavasváriba járó általános iskolai tanulók.

Nagycserkeszen normatív étkezési kedvezményben részesülők száma: 102 fő.

Tankönyvtámogatásban részesülők száma: 103 fő.

A szünidei étkezés a tavaszi, a nyári, az őszi és a téli szünetben biztosított a gyermekek számára.

tavaszi:	198 fő
nyári:	230 fő
őszi:	185 fő
téli:	220 fő

2.3 Szociális problémák:

A nehéz szociális helyzetben élő családok anyagi jellegű gondokkal küzdenek: nem tudnak megfelelően gazdálkodni a pénzzel, lakáskörülményeik leromlottak, magas a közüzemi tartozások aránya, és egészségügyi, higiéniai problémák is gyakoriak. Az uzsora és a szerencsejátékok (kártyázás), illetve a dizájner drogok fogyasztása is problémát jelentenek a településen, iskolában és a családok körében. Jellemző a korán kezdett szexuális élet, majd a fogamzásgátlás hiánya miatt a megfelelő háttér nélküli gyermekvállalás, így a szülői szerepekre felkészületlen fiatal felnőttek nem tervezetten alapítanak családot. Megoldatlan lakáshelyzetbe, rossz anyagi helyzetbe érkeznek meg a gyerekek, a szülők pedig nevelési, gondozási feladatok ellátásában mintákra és segítségre szorúlnak. A szülői szerepek erősítésére feltétlenül szükség van mind a nagyon fiatalon anyává vált nők, és mind a már gyakorló anyukák esetében is. Az utóbbi időben a helyi szakemberek elmondása szerint az abortuszok száma is növekedett.

A korai fejlesztés hiánya az iskolai teljesítményben már behozhatatlan hátrányokat okoz. Az általános iskolai kompetenciaméréseken magas a minimum- és alapszint alatt teljesítők aránya, és sok gyerek küzd tanulási és beilleszkedési nehézségekkel, illetve a hátrányos helyzet és az iskolai sikertelenség okozta frusztrációból kialakult magatartási problémákkal. Az iskola helyzetét tovább rontja, hogy a tehetségesebb gyerekeket másik iskolába íratják a szülők. A szegregátumból érkező gyerekek agresszív viselkedése, nem megfelelő indulatkezelési habitusuk mindennapi probléma, a szakemberek nehezen oldják meg a közöttük felmerülő konfliktusokat. Az esetek nagy részében a szülők is belekeverednek gyermekeik vitájába. Az elmúlt időszakban több tanárverés is történt, ami szintén tovább rontotta az iskola árszóját¹⁰.

¹⁰ Szociális diagnózis

A fejezet következtetései

Családtípus	Családok száma
<p><u>Teljes nyomorban élő családok:</u> hosszabb távon is intenzív segítségre szoruló, alapvetően nincs munkaképes tagja a családnak, a család súlyos problémákkal küzd, tartós betegség/szenvedély-/mentális betegség jelen van. Teljes nyomorban élő család, akár magasfokú eladósodottság is jellemzi a családot. Ha van gyermek a családban, szülői kompetencia súlyosabb hiánya jelenik meg.</p>	<p>Erre vonatkozóan nem volt helyi becslés. Megjelöltek 15 családot, mint „nagyon problémásat”, de egyértelmű volt, hogy ez nem az családok nagyon rossz életkörülményeit takarja, hanem a viselkedésüket, életstílusukat („körükben nagyon sok a lopás”)</p>
<p><u>Minimális öfenntartó képességgel rendelkező családok:</u> megélhetési gondokkal küzdő család, de van olyan tagja, aki valamilyen szintű munkát végez, akár alkalmi/idénymunkát, akár közfoglalkoztatásban vesz részt. A gyerekekről alapvetően gondoskodnak. Fejleszthető a család munkaerőpiaci részvétele.</p>	<p>Erre vonatkozóan nem volt helyi becslés.</p>
<p><u>Jobb helyzetű, viszonylag magasabb jövedelmű családok:</u> viszonylag rendszeres munkával és jövedelemmel rendelkező család, ami nem feltétlenül jelent bejelentett munkából származik. Kiegyensúlyozottabb, rendszeres életvitellel rendelkeznek. Gyermeknevelési kompetenciáik viszonylag jók. Munkaerőpiaci részvétel fejlesztésére itt is szükség lehet.</p>	<p>Erre vonatkozóan nem volt helyi becslés.</p>

3 A lakásállomány helyzete (1-1,5 oldal)

A fejezet tartalma

Épületek állapota, az életveszélyes, illetve kritikus állapotú házak számossága, aránya a településen, illetve a szegregátum(ok)ban. Tulajdonviszonyok elsősorban a segítségre szoruló családok körében (legális tulajdonviszonyok, mennyire jellemző albérlet, uzsora bérlet, szívességi lakáshasználat), ezek

mértékének becslése. Lakósűrűségi viszonyok vizsgálata (a statisztikai adatok és a valós helyzet összevetése). Üres ingatlanok, illetve megvásárolható ingatlanok (ház, telek) száma (kapcsolódóan az üres ingatlanok tulajdonosi viszonyai, tehermentesek-e, ténylegesen megvásárolhatók-e).

3.1 Közműszolgáltatásba bekapcsolt lakások

A lakások túlszűfoltak, sok a gyerek, több generáció lakik együtt 40-50m²-en. Jellemzően az elektromos áramon kívül más közüzem nincs a házban – az áramot nagyrészt kártyás mérőóráról biztosítják, amely pozitív hatással van az eladósodottság kezelhetőségére. A házak tulajdonviszonya nagyon sok helyen nem tisztázott: még csak nem is kocás papíron van szerződés, hanem dolgokért csereélnek házakat. Az önkormányzat lakhatási támogatást biztosít. Az itt élők alacsony színvonalon élnek, habár nem ritka a havi 400 ezer forintos bevétel. Sajnos a pénzkezelési attitűd nem alakult ki ezeknél a családoknál, ezért élnek máról holnapra. Adóságkezelő rendszeresen megjelenik a településen a JP szolgáltatás keretében.¹¹

Ahogy fentebb is írtuk, a lakások jelentős része – különösen a szegregátumban – nincsen bekapcsolva a vízszolgáltatásba. Mintegy felük esetében a vezetékes gáz sincsen bekötve. Áramszolgáltatás – a statisztikák szerint – minden háztartásban elérhető.

Lakások száma (2019)	634
Közüzemi vízhálózatba kapcsolt lakások száma (2019)	520
Közcsatornába bekötött lakások száma (2019)	14
Áramszolgáltatásba bekötött lakások száma (2019)	638
Gázszolgáltatásba bekötött lakások száma (2019)	333

A település jelenleg nem rendelkezik szolgálati lakással, szociális lakhatásra pedig a Helyi Esélyegyenlőségi Terv szerint nincs igény – ez azonban inkább az önkormányzat hozzáállását jelzi, hiszen eközben az Oltalom Szeretetszolgálat átmeneti otthont kíván itt létrehozni a lakhatási problémák orvoslására, illetve a JP tevékenységét megalapozó Szociális diagnózisban is jelzik, hogy a korai gyermekszülés nem megfelelő lakásviszonyokkal párosul az új családok esetében.

A lakhatási költségek egyre nagyobb terhet jelentenek a családok számára. A lakhatási költségek a háztartások kiadásain belül 23%-ról 27%-ra növekedtek. Az alacsonyabb jövedelmű lakosok tekintetében az arányok egyre rosszabbak. A magyar családok közel egyharmadának gondot okoz a lakhatás megfizetése. A kiadások növekedésével a fűtés, áramszolgáltatás biztosításának nehézsége is egyre nagyobb kört érint. Egyre több lakásnál

¹¹ Interjú alapján

kapcsolják ki az áramot, vagy szerelik fel a kártyás mérőórát, illetve egyre több családnál jelent problémát a napi tűzifa beszerzése.

Mivel Nagycserkesz község bokortanyás szerkezetű, így a lakosság egy része külterületen lakik. A külterületi lakosok száma 2021 évben 607 fő. Vannak olyan bokortanyák, mint Zöldbokor, ahol nem élnek lakosok. **A bokortanyákra beköltöző lakosok egyre nagyobb számban mélyszegénységben élők, illetve romák, akiknek a lakhatási körülményei folyamatosan romlanak.** A külterületi lakosság a közszolgáltatásokhoz, közműszolgáltatásokhoz hozzáfér, viszont a szegénység miatt nem biztos, hogy képes kifizetni a szolgáltatások árát. A közlekedés a földutak nagy száma miatt nehézkes, az önkormányzat már rendelkezik azokkal a tervekkel, mely a külterületeken az aszfaltos út kiépítését lehetővé teszi, a tervek megvalósításához azonban pályázatra van szükség. A bokortanyákról való bejárás esetében a buszközlekedés biztosított, azonban a Szabolcs Volán járatokat szüntet meg, ami a külterületen élő lakosokat hátrányosan érinti.¹²

3.2 Rendezetlen tulajdonviszonyok

A településen jellemző a kockás papírra írt lakás vásárlási szerződés, vagy a televízióért és személygépkocsiért elcserélt lakás. Az ilyen fajta lakáscsere főképp a szegregátumban jellemző.

3.1 Szívességi lakáshasználat

Hivatalosan erről nincsenek adatok, viszont a Jelenlét Pont munkatársaival történt beszélgetés során kiderült, hogy a szívességi lakáshasználat elterjedten jellemző a településen, **becsült számuk 550 fő.**

3.2 Lakások túlszűfoltsága

Lakosság szám (2011)	1585
Lakás szám (2011)	634
Lakosság száma szegregációval veszélyeztetett területen és szegregátumban együtt (2011)	234
Lakás szám szegregációval veszélyeztetett területen és szegregátumban együtt (2011)	132

Az adatok alapján a lakások nem zsúfoltak, ugyanakkor Nagycserkesz esetében is igaz, mint sok más hazai, vidéki településnél, hogy az átlagérték erősen torzít, elfedi, hogy sok az üres, vagy egy-két idős ember által lakott családi ház, és emellett jelen van – főként a szegregátumban – a kis alapterületű, kevés szobás (vagy egy helyséből álló, saját építésű, szedett-vedett anyagokból megépített „szükség-lakás”) lakások csoportja is, jellemzően nagylétszámú, többgenerációs családokkal. **Ezekben a házakban a zsúfoltság a jellemző, noha a statisztikai adatgyűjtés más képet mutat, a helyi szakemberek szerint ez átlagosan 6 fő/lakás, azaz egy 40-50 m²-es ingatlan esetében 6-8 m² esik egy főre.**

¹² HEP

3.5 Eladó ingatlanok száma

Nincs üres lakás a településen jelenleg, ha van akkor azt sikerül gyorsan eladni átlag 17-18 millió forint közötti áron. Olyan házak, amiket fel kell újítani 12 millió körül mozognak.

A fejezet célja, fő következtetései

Lakástípusok (a lakott lakások tekintetében):	Lakások száma
életveszélyes házak	12
jelenleg nem életveszélyes, de kritikus állapotú házak, amelyeket nem érdemes felújítani	12
nem életveszélyes, de rossz állapotú házak, amelyek felújítással még egy időre lakhatóvá tehetők (kb. 10 év),	60
jobb állagú házak, amiket érdemes modernizálni	100

4 A lakhatási beavatkozási terv

4.1 A lakhatási szegénység fő problémái (1 oldal)

A fejezet tartalma

Legfőbb lakhatási problémák és azok statisztikai adatok és becslések alapján való nagyságrendjének összegzése a szegregációt, a közmű ellátottságot (közmű elérhetősége, közműszolgáltatásokból kikapcsolt lakások), a lakásállomány javítását, a tulajdonviszonyok rendezetlenségét, az eladósodottság problémáit is érintve.

4.1.1. A település pozíciója, a népesség számára és összetételére vonatkozó trendek:

Nagycserkesz jelentősebb térségi gazdasági központok között található, melyek erős vonzást gyakorolnak a végzettséggel és megfelelő munkaszocializációval bíró lakosságrészre. A mélyszegénység elterjedtsége (nagy méretű szegregátum, bokortanyák többsége) azonban azt mutatja, hogy ezek a gazdasági centrumok nem tudnak hatást gyakorolni a nagycserkeszi lakosság egyre növekvő részére.

A vándorlási mutató negatív, a demográfiai szerkezet fiatalodó – ez a tipikus kezdeti népesség-cserélődésben érintett település képe.

4.1.2. A szegregáció foka és jellege, a településen belül milyen mobilizációs folyamatok voltak, ehhez a lakhatási programok hogyan járultak hozzá:

A szegregátum kiterjedt, a lakosság nagy arányban lakik itt. Ezen kívül a bokortanyák is meghatározóak, ezek természetes szegregáltsága egyre növekszik (mélyszegény romák beköltözése, gépesített közlekedésre időszakosan alkalmatlan, burkolat nélküli közúthálózat).

Az önkormányzatnak nem volt lakhatási programja. Településkép-javításban, kertek rendezésében voltak próbálkozásaik, melyek gyors és teljes kudarca megerősítette azt az attitűdöt, hogy ilyen jellegű programba nem érdemes belevágni.

4.1.3. A közművek elérhetőségének és tényleges használatának mértéke a településen, illetve a szegregátumokban:

Minden közmű jelen van (a bokortanyák kivételével), melyek jelentős részét a szegregátumban élők nem tudják saját ingatlanukon igénybe venni. Az ivóvizet sem. Egyetlen pozitívum: elterjedt a kártyás villanyóra, így az elektromos áramot az eladósodás veszélye nélkül tudják használni (amennyiben előre kifizetik).

4.1.4. A jellemző lakhatási jogcímek települési szinten és külön a szegregátumokban: saját tulajdonú, magánbérleti (különös tekintettel a szerződés nélküli és uzsora bérletekre), önkormányzati bérleti jogviszonyban élő családok, illetve a szívességi lakáshasználók köre:

A településen nagyrészt rendezettek a tulajdonviszonyok. A szegregátumban még kockás papíron írt szerződés sem feltétlenül áll rendelkezésre – gyakori a lakások cseréje nagyobb értékű ingóságokra.

4.1.5. A túlzásúfolttság problémájának mértéke:

A szegregátumban jelentős, sok családot érint.

4.1.6. Az eladósodottság mértéke a célcsoport családjainak körében:

- lakhatási költségek: jellemzően nem fizetik, ki van kapcsolva, vagy be sincs kötve. Az áram előre fizetős.
- különböző hitelfelvételek: értelemszerűen jelen van.
- magánszemélyektől felvett kölcsönök: nincs adat.
- uzsorában érintett családok körének nagyságrendje: jelentős, de a pontos mértéke nem becsülhető.
- teljesen eladósodott (adósságcsapdában) lévő családok nagyságrendje: 15 család.

4.1.7. A lakóépületek fizikai állagával kapcsolatos problémák megjelenésének mértéke: életveszélyes és kritikus állapotban lévő lakóépületek nagyságrendje:

25 db. körüli ingatlan érintett.

4.1.8. Eladó ingatlanok nagyságrendje a településen, mennyi ingatlanvétel történt és van folyamatban a FETE program számára

Jellemzően hamar eladják, nincs pontos szám, csak egy becslés, hogy szűkös a választék – és helyi viszonyokhoz mérten drága, Nyíregyházához képest viszont olcsó.

Család-lakáshelyzet mátrix: elsősorban a segítségre szoruló családokra koncentrálv

Családtípusok Lakástípusok	Teljes nyomorban élő családok	Minimális öfenntartási képességgel rendelkező családok	Jobb helyzetű, viszonylag magasabb jövedelmű családok	Adott lakástípusban a család helyzete szerint beazonosított családok száma összesen	Az adott lakástípusba tartozó családok száma összesen
azonnali életveszélyt jelentő lakás	8	4	0	12	
rossz lakásállag, még nem életveszély, de nem érdemes rajta semmit csinálni	1	11	0	12	
nagyon rossz állagú, de valami felújítással még egy ideig lakhatóvá tehető (5-10 év)	0	60	0	60	
olyan lakás, amit érdemes felújítani, modernizálni	0	50	50	100	
Adott családtípusban a lakhatási helyzet szerint beazonosított családok száma összesen	9	400	191		
Az adott családtípusba tartozó családok száma összesen					

4.2 Fő beavatkozási irányok kijelölése és prioritizálási szintek leírása (2 oldal)

A fejezet a feltárt problémák mentén megfogalmazza a lakhatási szegénységet enyhítő beavatkozások körét és a szükségletek alapján mutató nagyságrendjét függetlenül attól, hogy jelenleg melyik beavatkozáshoz milyen szintű forrás áll rendelkezésre. A beavatkozások tehát diagnózis alapúak és nem csak az RRF által lehetővé tett intézkedésekre koncentrálnak, hanem mindazokra, amelyek a helyi szükségletfeltárás alapján elengedhetetlennek mutatkoznak a lakhatási problémák csökkentése érdekében. A beavatkozások kialakításánál érvényesíteni kell a beavatkozások egymásra épülésének szemléletét, tehát meg kell fogalmazni azokat a szoft programokat is, melyek a megalapozzák a lakhatás fizikai körülményeit javító beruházásokat.

4.2.1. Adósságkezelés elindítása

A településjellemezők alapján rendkívül nagy szükség van adósságkezelési szolgáltatásra. Ez jelenleg is elérhető, csak ki kell terjeszteni egy rendkívül nagy kapacitásra.

4.2.2. Háztartásgazdálkodást, pénzbeosztás tudatosságát javító programok, melyek megalapozzák a magasabb szintű lakhatási költségek rendszeres fizetését.

A munkanélküliek nagy száma, ezen belül a tartós és az ellátatlan munkanélküliek magas aránya, az adósságok jövedelemcsökkentő hatása és az ebből fakadó munkaerőpiaci-perifériára való kényszerülés miatt ez a terület kiemelten fontos a településen. Ugyanakkor rendkívül ellentmondásos is: hiába létezik az a logika, hogy az adósságot rendezni kell, mert a rendezetlen adósság csak növekszik, ha ez a logika másképpen hat a mélyszegénységben élőkre, akik számára az adósság csak egy gátló tényező a sok közül, míg a munkajövedelem letiltása egy közvetlenül megélt, azonnali *büntetése* annak, hogy legálisan vállalnak munkát. Azaz számukra nem az adósság a probléma, hanem a letiltás, amely szorosan kapcsolódik a nyílt munkaerőpiachoz. A pénzügyi tudatosságra való képzésnek ezzel a komplexummal kell valamit kezdenie.

4.2.3. Tulajdonviszonyok rendezése:

A rendezetlen tulajdonviszonyok becslés szerint a szegregált településrész egészére jellemző lehetnek – használati tárgyakért (tv, autó) történő lakáscserék is előfordulnak. A tulajdonviszonyok rendezése nélkül értelmetlen belekezdeni a helyi lakhatási programba.

4.2.4. Magántulajdonú lakások felújításának segítésére kialakított program

Ez több ingatlant is érinthet, többet, mint amennyi a szegregátumban található. Erre célszerű a helyi programot, és a beavatkozás elveit kidolgozni. Mivel a nem romák lakta településrészen az ingatlanok jelenlegi ára 10 millió forint feletti, és jól piacosíthatók, az ezen

a területen történő beavatkozások (pl. egyedül élő nyugdíjasok) esetében a család erőteljes bevonásával tervezhetők.

4.2.5. Krízislakás létrehozása

Amennyiben a helyi szakemberek biztosítani tudják a valódi krízislakhatást – átmenetiség és rövid távon biztosított, megfelelő kigondozás –, úgy ilyen ingatlan létesítése indokolt. A jelenlegi problémahalmaz mellett azonban valószínűsíthető, hogy a beköltöző család évekre benne ragadna, és kedvező árú, tartós bérlakásként használná azt.

4.2.6. Bérlakásfejlesztés jobb minőségű lakhatási lehetőségek létrehozása érdekében az RRF program keretében.

Indokolt lenne több – akár 10-15 – ingatlan rendszeresítése a túlzúsúfoltság miatt, ugyanakkor a diagnózisban kirajzolódott társadalomkép alapján megkockáztathatjuk azt a kijelentést, hogy ez ellenállást szülne a lakosság körében, amely jó eséllyel ellehetetlenítené a településen a Jelenlét programot. Emellett a korábbi tapasztalatok azt mutatják, hogy a szokottnál mélyebb és átfogóbb előkészítés és szociális munka szükséges ahhoz, hogy a program ne legyen kudarcos, vagy ne hozzon magával több problémát, mint amennyit megold.

4.3 Bérlakásfejlesztés beavatkozási terve (3-4 oldal)

Ez a fejezet már „csak” a bérlakásprogramra fókuszál és annak nagyságrendjének, céljainak és célcsoportjainak, illetve javasolt megoldási modelljének konkretizálását szolgálja. A fejlesztések nagyságrendjét a feltárt szükségletekből kiindulva kell meghatározni. A szükséglet alapján meghatározott fejlesztések nagyságrendjét a Kézikönyvben meghatározott szempontok szerint lehet korrigálni.

4.3.1. A bérlakásfejlesztés nagyságrendjét módosító tényezők a települési diagnózis alapján, mutatókkal

A táblázat vonatkozó részei **sárga színnel** kiemelve.

	Bérlakásfejlesztés nagyságrendjét növelő irányba ható tényezők	Bérlakásfejlesztés nagyságrendjét csökkentő irányba ható tényezők	
település közlekedési összeköttetései	amennyiben az összeköttetések erősek , a munkahelyekre ingázást lehetővé teszik, és az elingázás távolsága életszerű	amennyiben az összeköttetések gyengék és költségesek , mind a közúti, mind a közösségi közlekedési viszonylatban, a munkahelyekre ingázást nem teszik lehetővé	(1) elingázók relatív aránya a helyben foglalkoztathatókhoz képest (2) ingázás napi távolsága és ráfordított idő
helyi gazdaság fejlesztését szolgáló beruházások megléte	amennyiben foglalkoztatás bővülését szolgálja az addig csak	amennyiben nem módosul érdemben a csak közmunkában	(1) az ezekben a beruházásokban létrejött munkahelyek aránya

	közmunkában keresők köréhez képest	elhelyezhető aktív korúak aránya	(2) beruházások hozzájárulása a közmunkában foglalkoztatottak csökkenéséhez
helyben elérhető eladó és felújítható ingatlanok köre	amennyiben az elérhető lakások gazdaságosan felújíthatók a helyi lakáspiaci viszonyok között	amennyiben kevés vagy nincs elérhető és / vagy gazdaságosan felújítható lakás a helyi lakáspiaci viszonyok között	(1) megvásárolható és felújítható lakások száma (a települési kvótához képest)
közműinfrastruktúra	amennyiben a terület közművesített és az adott ingatlan esetén rendelkezésre áll a rácsatlakozási lehetőség	amennyiben a vízi-közmű hálózatra való rácsatlakozás nem lehetséges , új építés esetén pedig nem elérhető a csatornahálózat	(1) vízi-közműhálózat kiépítettsége a településen a potenciálisan fejleszthető településrészben, telken
megvásárlandó ingatlanok tulajdonviszonyai	amennyiben tiszta vagy alacsony költséggel tisztázhatók a jogviszonyok	terhelt és sok tulajdonos által birtokolt ingatlanok	(1) TAKARNET adatok
uzsora	főképp a lakhatási helyzetekben lecsapódó kevés uzsora	a településen elterjedt uzsora, szerteágazó függőségi helyzetek	(1) helyben informálisan bérbeadott lakások aránya (2) kiterjedt uzsorával foglalkozó családok jelenléte
iskola, szociális szolgáltatások elérhetősége	a helyben elérhető szolgáltatások köre a gyermekes, munkaképes korú szülővel rendelkező családok jóllétét szolgálja	a gyermekes, munkaképes korú szülővel rendelkező családok jóllétéhez szükséges szolgáltatások hiányoznak	(1) óvodai férőhelyek száma (2) iskolai férőhelyek száma (3) betöltött háziorvosi / gyerekorvosi praxis
szegregátumok relatív mérete a településen	kis szegregátum(ok), a településközpont nem szegregátum	egységesen hanyatló, többségében nyomorúságos élethelyzetek a telepeken, növekedő mértékben	(1) szegregátum lakosságának relatív mérete és növekedése a település egészének lakosságához képest

4.3.2. A bérlakásfejlesztés településhatárokon kívülre történő mobilizálási céljának nagyságrendjét módosító tényezők a települési diagnózis alapján, mutatókkal

	Mobilizálás nagyságrendjét növelő irányba ható tényezők	Mobilizálás nagyságrendjét csökkentő irányba ható tényezők	
településvezetés érdekelt a lakosság megtartásában	amennyiben nincs minőségi szolgáltatást nyújtó intézmény	amennyiben a köznevelési intézmény minőségi szolgáltatást nyújt	(1) szabad férőhelyek aránya (2) jobb módúak elhordják a gyermeküket
konfliktusok a küldő és befogadó települések között (családi szint)	amennyiben kiegyensúlyozott a viszony	adott településről érkezőkkel szemben nagyok az előítéletek	(1) bevett költözési irányok a településről
ellenállás a fogadó településeken a roma családok ellen	amennyiben alacsony az előítéletesség	amennyiben erős az elutasítás és a diszkrimináció	(1) az adott településre átköltözők tapasztalata (2) visszaáramlás konfliktusok miatt
szegregátumok potenciális áthelyeződése a fogadó településen	amennyiben az átköltözések nem hoznak létre gócpontot , nem nő számottevően a	a fogadó területen magas és jelentősen nő a hátrányos helyzetű lakosság aránya a	(1) telepek / szegregátumok mérete és méretének alakulása a fogadó településen

	szegregáció	településhez képest	
van-e a közelben térségi növekedési centrum	amennyiben át lehet költözni a helyi növekedési centrumba	amennyiben nincs ilyen centrum és messzebb nehéz mobilizálni a családokat	(1) járasközpont vagy funkcionális településcsoport foglalkoztatási helyzetének alakulása (2) távolabbi centrumokban a költözés nem jellemző a településről
a családok egymás segítő kapcsolatrendszerétől való függőség	amennyiben az informális támogató hálózat életben tartása mellett tud költözni, vagy nincs szükség folyamatos támogatásra az élet minden területén	amennyiben csak az informális támogató hálózat életben tartása és folyamatos szociális támogatás mellett boldogul a család	(1) családsegítésbe (nem) bevont családok köre és állapota
céltelepülés árszínvonala	amennyiben a céltelepülési lakások gazdaságosabban újíthatók fel a célterületi lakáspiaci viszonyokhoz képest	amennyiben megfizethetetlen az árkülönbség	(1) megvásárolható és felújítható lakások száma (2) árkülönbség mértéke

4.3.3. A bérlakásfejlesztések alapvetően három típusú modellt követhetnek a családok mobilizációja szempontjából:

A ténylegesen megvalósítható bérlakásfejlesztések megbecslése:

1. Krízislakások biztosítása:

Jelenleg is van ilyen szükséglet, de nem biztosított, hogy a rendszerbe állítást követően valóban krízislakhatás valósulna meg benne: ezek a családok nagy valószínűséggel beleragadnának a krízislakásba, vagy kényszerű kiköltözésükkel a korábbihoz képest változatlan, vagy annál rosszabb helyzetbe lépnének vissza. Erős és megalapozott szociális munkával akár 2 krízislakás is rendszerbe állítható lenne.

2. Bérlakásfejlesztések

A potenciális célcsoport köréből csak olyan családok tudnak ténylegesen élni a bérlakásfejlesztések adta lehetőséggel, akik megfelelően ösztönzöttek és együttműködőek, illetve van esély arra, hogy azzá tehető, továbbá rendszeres munkával és viszonylag magasabb jövedelemmel rendelkeznek. Ilyen család jelenleg nincs.

További szempont a település nem romák által lakott részének erőteljes ellenállása.

A szegregátumon belül akár 10 lakás is rendszerbe állítható lenne. A szegregátumon kívüli bérlakásprogram feltételezhetően erőteljes ellenállásba ütközne.

3. Más településre való mobilizáció

Jelenleg felerősödött a más településekre való mobilizáció, ez azonban úgy tűnik, nem a helyi mélyszegénységben élő embereket érinti.

Tekintve a térségben általános előítéletességet, valamint Nyíregyháza jobban-rosszabbul antiszegregációs-deszegregációs programelemeinek többszörösen megerősített kudarcát és negatív tapasztalatait, valószínűleg nagyon komoly negatív következményei lennének egy

Nyíregyháza felé irányuló mobilizálási programnak úgy, hogy jelenleg még munkaerő-piaci mobilitás sem jellemző a célcsoportra (munkacélú bejárás, ingázás). A másik irányban, Tiszavasváriban már politikai következményei is voltak annak, hogy a város nem képes kezelni és orvosolni a nagyméretű szegregátumaiban kiütköző, több évtizedes komplex problémákat. Emiatt erősen kérdéses, hogy lehetne-e bármilyen pozitív forgatókönyve az ebbe az irányba történő mobilizációnak.

A cselekvési terv kidolgozásáig az alábbi lépések megtétele szükséges:

- a település egészén olyan közösségi munka, amely enyhíti az éles elkülönülést,
- a tulajdonviszonyok és az eladósodottság pontosabb felmérése, a tulajdonviszonyok tisztázásának megkezdése,
- az öngondoskodásra való képesség felmérése, és objektivitásra törekvő besorolása családonként (családokkal való szociális munka alapján), valamint ennek erőteljes fejlesztése.
- a munkaerő-piaci mobilizáció széles csatornáinak kiépítése és megalapozása a helyi aktív korú népesség körében.

Szükséges, hogy a beszerzett információk alapján folyamatosan aktualizálódjanak a családlakhatási mátrix adatai, illetve megkezdődjön annak a felmérése, hogy a beazonosított családok közül ténylegesen kiknek lenne szükség egy ilyen szolgáltatásra, és a szükségét szenvedők közül ki lehetnek fenntartható módon bevonhatóak a programokba.

Bérlakás beavatkozások tervezését segítő mátrix: igények és lehetőségek szerint kialakítható megoldás típusok

	Településen belül meglévő lakás	Új lakásépítés településen	Mobilizáció (településen kívüli lakás)	Összesen
Lakottan veszi meg a program a család lakását és felújítja (a család benne marad)	2			2
Üres lakást vesz a program				
A létrehozott bérlakásba olyan család költözik, akinek a megszűnt a lakhatása (lebontják, kilakoltatták)	2	0	0	2
Túlzsúfolt lakásból szétköltöző család költözik be	4	0	0	4
Olyan család költözik	0	0	0	0

be, akinek az előző lakása ezzel megüresedik, de a program nem veszi meg a lakást				
Olyan család költözik be, akinek az előző lakása ezzel megüresedik, és a program megveszi a megüresedett lakást	2	0	0	4
Összesen	10	0	0	10

4.4 Opcionális kiegészítő fejezet

Amennyiben a beavatkozási terv megvalósításában fontos további szervezeti együttműködés, vagy olyan, kifejezetten a településre jellemző kockázatok társulnak hozzá, amelyeket a fenti tematikus fejezetekben nem lehetett körbejárni azt ebben a kiegészítő fejezetben lehet megtenni.